

MAGA-URA PARASZTOK

RÉSZLETEK ¹

Pusztafalun mindenért és minden ellen, mindig mindent megtettek az emberek. Még, ha valami nem rajtuk múlt, akkor is, amíg csak lehetett, hitték, hogy tehetnek érte vagy ellene. Ha alulmaradtak, akár furfanggal, akár a megnyert bölcsességre hivatkozva, azt is a javukra fordították.

Csak maga-ura falu maga-ura népe tehet így, tesz így. Akinek tapasztalata, hogy rajta múlik az élet.

Pusztafalun, mert szűken volt, sem a termést, sem az ételmet, sem Isten, sem ember nem vehette el, hogy szó nélkül hagynák. Megesettség, feladás, meg a szegénységbe beletörődés ellen ez a falu minden gazdájában azt erősítette, hogy hit kell, erő kell, és másképp lesz.

Feleselt is a pusztafalusi ember még az Istennel is, ha el kellett volna fogadnia, hogy legyőzött. Szájáról szájra járt a történet a Vén Bandi Pestáról, aki sovány krumplilevesével felbukott a forrás jegén. Bandi Pesta felszedte a dinerjébe a krumplikat, s felszólta a jó öregnek: Nem tolsz ki velem, Uramisten! A krumplit felszedem, víz meg van a forrásban elég.

Csak legyőzteni ne! És, ha mégis nagy a baj, nagy a kár, ne tegyen úgy az ember, mintha mindegy volna. Üssön, vágjon, törlesszen! A virtus, fegyver a kiszolgáltatottságban...

A régi kézfogóban a lánykérő úgy kérte a lányt a rigmus szerint, mintha a játék igazi volna. Mintha nem mérték volna már össze a szülők a gazdaságot. Mintha valóban most. Mintha valóban szerelemből. Mintha a lánykérőt a rig-

mus szava szerint az ő királyfiúja valóban megkérte volna, menjen és kérje meg az ő királylányát, mert különben magát elemésztí. Mintha a lánykérő minden sora az élet, a valóság ellenére való élet volna.

Rend és törvény. És rend és törvény mentén, minél életbevágóbb a tét, annál mélyebbről jövök a z indulatok...

HÁROM GENERÁCIÓNYI HALLGATAG EMBER

Idősebb Kós Sándor 1906-ban született. Apja halálakor testvérével megosztották maguk között a hat hold földet. 1932-ben megnősült. Nyolcholdas gazdává küzdötte fel magát.

„Hát ugye dolgoztam én látástól vakulásig. Azt az öt holdat, amit összekapartintottam, nem adták ingyen. Nem is tudom, volt-e olyan a faluban, aki úgy gürcölt volna, mint én. Oszt hát így a lányok után se jártam. A feleségemet, ahogy elvettem, az se a nagy szerelem miatt volt, hanem, hát kellett az aszszony már nagyon, oszt a legdolgosabb lánynak tartották a faluban. Hogy úgy bírtam a dolgot én is, adták is szívesen. Jól is jártunk egymással, meg kell mondanom. Nem panaszkodhat ő se, én se.

Hogy mit, hogyan, azt még az apámtól figyeltem meg. Meg hát parasztember tudja az mind, hogy hogyan kell csinálni. Nem kell ezt úgy tanulni. Lássá ezt az ember, miközben él. Érzék, ügy, kell ehhez is. Figyelni, szeretni kell

a földet. Gondosság kell hozzá. Megérzi az állat is, hogy hogy bánnak vele. Nem mindegy az, hogy csak úgy odalökik elé a takarmányt, oszt hagyják is, vagy gondozgatják, ápolgatják. Meghálálja azt a tehén is, lú is, disznó is. Megérzi azt az állat, hogy ki hogyan bánik vele.

Hát ugye, minden a régiektől van. Mert hogy ők kitapasztalták. Az apámnak is az öregapja mondta meg, annak is az öregapja. Oszt így tovább. Úgy adja tovább mindegyik. Az ember maga is így csinálja, másképp ezt nem is lehet. Nem olyan ez, mint az iskolában, úgy könyvből megtanulni. Ezt úgy nem lehet. Ezt tudni kell.

Élni kellett, az volt mindenek előtt. Csak úgy van, hogy minél több a föld, csak keményebb a megélhetés. Egyet mondok. Jön egy jégeső. Nincs eső, szárazság van. Vagy túl sok az eső. Ha a termés fele odalesz, akkor hiába mondja, hogy öt holdból hárman csak megélünk. Akkor nem élünk meg. Nem lehet azt úgy méricskélni, no, hogy az éppen meglegyen. Meg ez nem csak így van. Ha jó gazda volt, akkor azt azért csak lehetett látni, hogy tud-e hozzá kapartani-szaporítani, földet még hozzatenni.

Amíg be nem léptünk, úgy ment minden, mint a karikacsapás. De hát, hogy azt a fránya papírt aláírtam, az nekem a halálos ítélet volt. Azzal lett vége itt mindennek. A föld odalett, én mit csinálhattam volna. Egész életemben a magamén gazdálkodtam, hát egyszer csak se föld, se állat nem az enyém. Vége lett valahogy mindennek. Belépni se akartam, csak hát belevittek. ... Nem

1 Részletek a Magvető Kiadó Gyorsuló idő sorozatában megjelent szociográfiából – Maga-ura parasztkok és uradalmi cselédek, Budapest, 1984. A könyv „uradalmi cselédek” részének társszerzője: Tausz Katalin –, mely a *Mit jó tudni a faluról annak, aki érte akar tenni* című, a falvak előéletével foglalkozó előadás alapjául szolgált a 2013. április 8-10-e közötti, a Nemzeti Művelődési Intézet megyei módszertani irodái vezetőinek tartott, lakiteleki továbbképzésen.

akartam én, de hát addig-addig, csak aláírtam azt a papírt. Muszáj volt. Na, nem az, hogy puskával kényszerítették volna, de rossz földet adtak volna helyette. Fenyegettek is, be kellett vinni. Tudtam én már akkor is, vége lesz ezzel a világnak. Dehogysis élek én úgy, mint azelőtt. Na, nem úgy, mert hát így jól élek, ha úgy vesszük, merthogy ilyen háza akár a grófnak is nincs, az újhelyi grófnak. De ... hogy a földet elvették, azért nem élek én jól. Ugye, hát... csak a magamén tudtam dolgozni, megvolt akkor a föld, két szép állat a lovunk, ez mind odalett. Milyen élet ez így? Ülök és faragom a dongát. A szőlőbe megyek kapálni, kaszálni, amolyan cselédsor ez.

A fiam, a Sándor, az elment dolgozni, beállt a téeszbe. Pokolba kívántam én az egészset. Azt már, hogy szégyen módra ott még be is álljak, belemenjek úgy egészen, hogy ott még parancsolgassanak is, azt én nem tudom elviselni. Messzebb lenni attul, minél inkább. De hogy mégiscsak oda lett a két ló, oda volt be a téeszbe a föld, hát hogy tudjuk, mit csinálnak vele, mondtam, egy ember menjen a családból, menjen a Sándor. Ha már a Sándor ott látja, ha mégiscsak rajta van ott a szeme, mégsem vész ám úgy semmibe, ha már prédára kellett adni az egészset. Menj Sándor! Oszt vigyázzál, fiam, mondtam neki. Hát azért csak figyeltük, mit csinálnak ott vele.

A Sándor elment dolgozni. Hát, mi volt azelőtt, ugye. Csak én mondtam mindig, hogy ezt csináljuk, azt csináljuk, mit adunk el, mit veszünk. Az én szavam volt itt csak egyedül. Most meg hát mit mondhatok. Hogy ma az inget mossátok, holnap a gatyát? Ma ezt főzitek, holnap azt? Így kapáld meg azt az öt szem krumplit? Nem embernek való ez. Hát asszonnyá legyek? Vagy mi a szösz...

A Sanyi gyerek, az unoka, már nem is tudom, mióta oda van Újhelyen. Alig jön haza hét közt valamelyest, de hát csak jól teszi, mert szakmája lesz neki. Ha a föld meglett volna, nem engedtem volna, biztos."

Idősebb Kós Sándor fia, Kós Sándor 1932-ben született, 1958-ban feleséget hoz magának a családba. Egy gyermekük születik. Huszonnyolc éves, amikor téeszésítik a falut.

„A kakas még alig kukorékolt, mi már fent voltunk, mentem ki a földekre dolgozni. Előtte még az állatokat is el kellett látni. Azt a nyolc holdat nehéz volt kézben tartani. Bizony elkélt az,

hogy az apám testvéreék besegítettek, oszt hát persze nem a két szemünkért. Krisztus koporsóját sem őrizték ingyen, őket is megfizettük terménnyel, takarmánnyal, hol ezzel, hol azzal.

Még régebben, még én meg se vótam, akkor, mesélték, hogy apám gyűjtögetett, szorgalmas ember vót az öreg. Három vagy négy hold földdel kezdte, mindig élére rakta a garasocskát, hogy tudjon mellé még földet venni. Hát, amikor én meggyüttem, már nyolc hold összejött. No, de aztán már úgy nagyon nehezen ment, hát több nem kerekedett ki mellé.

Alig tudtam járni, mikor apám már felültetett a lóra. Ismerem őket, jobban, mint egyes embert. Mert a lovak is csak különbözöek. Az egyik ravasz-kás, a másik szelid-szorgalmas. Hát, kiismeri őket az ember ennyi idő alatt. Ha sok volt a dolog, pénzért odaadtuk a lovat meg a szekeret arra a napra, hadd vigyen vele. Ezekből lett a pénz, amiből vásároltunk. De ugye, nem igen vettünk. Ami kellett, megtermett. Volt gyümölcs is, bor, pálinka lett belőle.

Egészen kicsi voltam, már mentem segíteni. Emlékszek, más vele egyívásúak még játszadoztak, vagy csak libákat bíztak rájuk, amikor nekem már igencsak a dolog után kellett menni. Az apám tanítgatott. Ahogy ott néztem, csak figyelem köllött ahhoz. Ha elsőre nem is ment úgy, aztán csak hozzá idomult. Csináltam én mindent. Hogy lány nem vót a családban, bizony, anyámnak is kellett időnként mozdítani valamit.

Apám, az olyan igen kemény ember volt. Amúgy is, olyan ember volt, akivel nemigen lehetett ellenkezni. Apám mondta ki mindig a szót. Élünk, mint bárki más. Apám ment a maga feje után, nem is azért, mert jól csinálta. A gazdálkodásban, ott ő volt csak az úr. Amit mondott, abban nem volt mese. Azt is ő döntötte el, hogy melyik hold földet vegyük meg. Egy szó, mint száz, ebben úr volt az apám. Itt nem volt okoskodás. Anyám nem győzött hallgatni mellette. Nem volt szava az ilyesmiben. Hát nem parlament volt ez, hogy valaki csak fölteszi a kezét, aztán rögtön megkérdezik, hogy mi a baja, meg hogyan akarja másképp, meg mit szeretne. Nem lehetett ott lázongani meg vitatkozni. Mi lett volna akkor. Dolgozni kellett, reggeltől estig. Azt meg csak úgy lehet, ha rend van. Nem jó természete volt az öregnek, de amit csinált, azt jól csinálta. Amit mondott, jó volt. Jó gazdaember volt, elismerte

azt mindenki. Nem lett volna jó, ha berzenkedünk ellene. Valakinek úrnak kell lenni a háznál, különben szanaszét szalad minden. Az öreg keménykezű volt, de hát máshol se volt különben. Így volt ez rendjén. Ő a családfő, neki kell összefogni a dolgokat.

A gazdálkodást is úgy csináltuk, ahogy a többiek, és ahogy a régiek. De nem csak akkor, most is úgy csináljuk, ahogy még az öregapámék meg azoknak az öregapja. Az elejítő fogva, minden ugyanaz. Nem voltak itt olyan nagy újító emberek. Meg aztán, mit is lehetett volna újítgatni. Örültünk, hogy megélünk. Kipróbált dolgok voltak ezek. Minek kekeckedjen az ember? ... Meg hát, milyen az ember? Ami jó volt addig, jó lesz azután is. Kipróbálták azt már nagyon régen, oszt bevált. Minek akkor változtatni azon? Nem volt azon mit gondolkodni. Ha az ember csak sokat gondolkodik, ki megy a munka után? Dógizni kellett, és kész.

Úgy, a téeszig minden ment a maga útján. Aztán a föld az odalett, abból nem lehetett már megélni, hát el kellett menni a föld utána a téeszbe. Be kell állni dolgozni. Az apám mondta, hogy lépjek be, és rajta legyen a szemem mindenben. A lovakat is odaadtuk, nem mindegy, hogy azt is ki gonozza. Nem lehetett tudni, mi lesz ebből az egészsből. Csak megszoktam már otthon, sose dolgoztam én máshol. Félttem kicsit az egészsőtől. De hát valakinek menni kellett.

Apámnak a föld volt a mindene. Aztán, hogy odalett, mint akinek a fogát húzzák, olyan volt. Most már inkább csak magának való ember.

Az elején még nagyon rosszul állt a szénánk, mármint a téesznek. Kevés volt a munka, mondták, minden családból egy ember mehet. Mentem, és rögtön azt csináltam, amit most. Oda kerültem az erdőre, fogatosnak. Mert mi atunk be két lovat, megtettek fogatosnak. Ha vót kiségités, az öregem is dolgozott időnként. Ha szólt az elnök, aznap ne menjek az erődre, megmondta, hova kell küldeni, odamentem. Többnyire mégis az erdőn voltam.

Akkor még úgy volt, hogy a háztáji földet is mi magunk műveltük. Két-három holdunk még volt. Azt, csak aztán vette el a téesz. Három évig mindenki maga művelte. Ahogy jobban kezdett menni a téesz, nehéz volt egyszerre két helyen helytállni. Otthon is dolgozni, a téeszben is. Kezdték venni ezeket a gépeket, akkor aztán az lett, hogy a háztáji művelte a téesz, és mi kaptuk utána a

Zeher Imre egykori falubíró

hús százalékot. A gyümölcsöst meg a szőlőt, azt maga műveli mindenki, most is. Elboldogulnak az öregek vele. Megvan a bornak, pálinkának való. Az aszszony tartja szépen a veteményest, jobb az, ha a főzéshez az itt van. Az öreg a dongát faragja itthon, anyám inkább megkapálgatja a szőlőt, kijár az erdőbe szedezni...

Akikkel a brigádban vagyunk, az erdőn, azokkal összeszoktunk már. Szegről-végről rokonok is vagyunk. Amikor a motoros fűrészeket hozták, meg kellett volna tanulni nekem is. De megszoktam én már, hogy csak úgy, a balta nyelénél álljak. Így is megkapom azt a pénzt, amit kell. Nem mondom, sokkal többet kap, aki ezzel a stílfűrészsel dolgozik, de hát nem akartam én azt valahogy megtanulni."

Ifjabb Kós Sándor 1960-ban született, 1976-ban szakmát tanult Sátoraljaújhelyen.

„Mindig rendesek voltam velem az öregemék. Szúrom is őket nagyon. Olyan különösebben olasz dolgom nem volt itthon, mert elsőnek mindig le kellett ülni, megcsinálni a leckét, vagy ha sürgős munka volt, akkor azt, de azért úgy engedtek játszani is.

Inkább az anyám keze alatt volna, mert az apám az erdőn dolgozott mindig. Reggel, amikor mentem az iskolába, ment ő is az erdőbe, hogy én hazajöttem, ő még itthon sem volt. Anyám osztotta ki, hogy mit csináljak.

A nagyfater, ő nemigen szólt bele a dolgokba. Néha megkért, hogy hozzak neki egy dohoz cigarettát, vagy régebben, amikor az orvos megtiltotta neki,

hogy igyon, én csempésztem be neki egy üveg sört, vagy ha adott kisüveget, abba hoztam neki a kocsmából pálinkát. Az öreganyám igen rendes, ha kellett valamire pénz, mindig adott. Csak azóta van zsebpénzem, mióta Újhelyben ösztöndíjat adnak. A csokoládét igen szeretem, az öreganyám adott rá egy tízest, adott húszast is. Mindig úgy, hogy az öregemék meg ne tudják. Hara-gudtak volna érte, igen.

Még kicsi voltam, kihajtottam a libákat, segítettem itthon. Szúrtam nagyon ott kii a mezőn lenni velük. Meg az erőd. Az igen olasz hely. A faterral kimentem én is, fölültettem a szekérre, ment ki a brigád, ők nekiálltak a fának, én meg elkóboroltam. Vittem a kutyát magammal, oszt egész nap csak jártuk az erdőt. Ismerem is úgy, mint a tenyeremet. Én megtanultam kaszálni is. Idén már versenyt kaszálók az öreggel. Van úgy, hogy szélesebbre vágom, mint ő.

Hogy a fater vitt magának, lestem igen, aztán hát a kezembe nyomta, hogy csináljam én is. Mutogatta, magyarázta, belejöttem. Erő kell hozzá, meg figyelni kell. Az ember nagyon meg kell nézze, hogy csinálják, és úgy csinálja ő is, mert különben, ha belevág a lábába, ott vérzik el. Az öregemtől tanultam a többi munkát is. Hogyan kell etetni az állatot, kivinni a trágyát, kazlat rakni. Mindent csináltam. Disznóolat segítettem építeni. Az ilyen munkákat mi értjük csak.

A nyolc osztály itt végeztem el, négyet a faluban, négyet pedig Komlóson. Lógtam volna az iskolából, amennyit csak lehet, volt, hogy elindultam reggel, aztán nem oda mentem. Ha az öreg megtudta, akkor bizony volt. Nem vert meg. Rossz volt, hogy rajtakaptak. Szóval, dirigáltak, hogy menjek, nem engedték, hogy ellógiak, sose.

Nálunk a nyolcadik befejezéséig nem volt téma, hogy mi akarok lenni. Tanév vége előtt jött az, hogy be kell adni a papírt, hova jelentkeznek. Volt egy idősebb barátom, akkor ő már hegesztő volt, szúrta nagyon a melót, ő mondta, jó ez, pénzt is lehet vele keresni. Volt nálunk egyszer, mondta a szüleimnek is, nekem is volt kedvem hozzá, ők is beleegyeztek, ráírtam a papírra, hogy oda akarok menni. Nyáron jött a válasz, hogy mehetek, felvettek, és hogy szállást azt nem tudnak biztosítani. Akkor az iskola kezdése előtt bejöttek az öregemék Sátoraljaújhelybe, én is mentem velük, volt ott egy ismerős ürge, akinél az albérlet van, megkerestük, anyám elmondta, miről van szó,

megnéztük, így aztán odakerültem albérletbe.

Nyolcadik után ment mindenki a faluból, tanulni. Nyolc általánossal a térszbe lehetett volna menni, vagy hát hova lehetett volna maradni vele. Fiatalnak mégse való az. ... Röhögött volna rajtam az egész falu, ha én elmegyek a brigádba dolgozni.

A nyári szünetben reggel olyan korán kelek fel, hogy a szemem alig tudom kinyitni. Mert szúrom igencsak ezt a munkát. Élvezem. Szeretem a lovakat is igen. Aztán már én is fogok be, a fater helyett is. Az erdőre, oda szeretek járni, igen. Ha itthon vagyok nyáron, akkor apám helyett megyek, ő meg itthon marad, és addig tudja csinálni, amit itt kell. Itthon tud járni a dolga után. Ez akkor van így, amikor sok itthon a munka. Különben elmegyek napszámba, keresek magamnak egy kis pénzt. Megkeresem nyáron, ami kell, Kaszálók, gyümölcsöst szedek, mikor, mit. Ha napszámba megyek, ha otthon segíték, ha az öreg helyett megyek ki a brigáddal dolgozni, esténként mindig megyünk a klubba, és ott táncolunk. De hát ez nem olyan, mint a diszko Újhelyben, mert van úgy, hogy nem sikerül magnót szerezni. Meg hát a magnó se olyan jó, a számok is régebbiek. Pálházán van egy srác, akinek vannak nagyon olasz szalagjai. Ha azokat elhozza, akkor jót lehet rumlizni. De úgy különben már nemigen vagyok jóba itt egyikkel se, mert keveset vagyok itt, oszt ilyenkor, ha találkozunk, akkor nincs mit csinálni különben.

Újhelyben, sulis után, meló után, a haverokkal megyek, mászkálok, moziba, beülünk egy presszóba, megiszunk egy sört, megyünk a lányok után.

Akikkel a suliban vagyok, azokkal nem vagyok együtt annyira, mert az van, hogy kettő van még rajtam kívül, aki nem újhelyi, a többiek meg olyan, jaj, de városi gyerekek, cikiznek állandóan, hogy mucsaji vagyok. Az a kettő ügyefogyott nagyon, azokkal nem szívesen vagyok együtt, mert akkor röhögnek rajtunk. Két jó haverom van, akikkel nem tanulok, nem dolgozom, úgy lettek, hogy szóba elegyedtem velük, aztán elmentünk ide-oda. Az egyikükkel úgy jöttem össze, hogy van ottan egy lánykollégium, ahol lányok vannak, akik ápolónőnek készülnek. Ott marha sok csaj van. Jártam oda mindig, aztán úgy talákoztunk, ő is ott volt, kavicsokkal dobáltuk az ablakokat, hogy nézzenek ki a lányok. Megismerkedtünk, van ott egy presszó, ahova a lányok be szoktak ülni, oda járunk vele.

A másik haverom, az tőlem idősebb, azzal meg egy diszkóban találkoztam, azzal oda járunk. Ott van magnó, lemezjátszó, marha jó lemezek vannak, kasa tánc, lehet piálni is, oda járok. Mondom, van nekem sok haverom, az utcán összefutok valamelyikkel, csám-borgunk, fölszedünk valakit.

A suliban nekünk olyan hülyeségeket kell tanulni, hogy az már nem is igaz. Megáll az ember esze tőle. Tanulunk ott történelmet, irodalmat, matematikát, meg persze szakmai ismeretet, hogy mit hogyan kell, meg miért van. Mindent ki kell tudni számítani, van anyagismeret is. Nem tudom én ezt. De hát, hogy muszáj, mert a szakmunkás bizonyítványhoz kell. Ott, a gyárban van egy csomó, akinek nincs meg a bizonyítványa, mégis úgy hegesztenek, hogy az öreg szakik se különbül. Pedig hát, nem tanulták, mikor halt meg István király. Legszívesebben megfojtánák mindenkit, aki ilyesmit akar tanítani. De hát muszáj, valahogy elkínlódnunk vele. Hogy minek kell? Teljesen felesleges az egész.”

Pusztafalun az élet csak akkor volt maga a bizonyosság, ha mindenki, mint a törvény, tette a dolgát. És tette is. Biztonságra törekedni leghatásosabban úgy lehetett, ha óraműpontossággal működött a falu, s benne mindenki minden pillanatban érezte, érzékelte másikkal illését-illeszkedését. Úgy, ahogy egy zenekarban. Mert koncert közben sem jutna eszébe zenésznek, hogy nem zenél tovább. Miért is jutna eszébe, ha körülötte mindenki fújja és húzza. Ha ráadásul még ebből a közös fújásból-húzásból ki is kerekedik valami. Az a valami a dallam vagy az élet. És a dallamot átveszik és átadják egymásnak, és valaki mindig viszi. És mindenki tudja, hogy épp kinél van, és hozzá mikor kerül. És van mit féltetni, van mit akarni. És dicsőségére válik annak, aki úgy adja tovább, hogy könnyebb játszani ezentúl. Tisztelik érte a többiek. Maga is megvan miatta magával. Jutna-e eszébe valakinek is ebből kimaradni?

És ne is jusson. Mert Pusztafalu földtelensége, embert a példa miatt nem veszíthetett. Embert megtartani nem korlátokkal lehet. Nem tilalmakkal. Azzal lehet, ha hiszi, hiheti az ember, hogy a helyén van. Sőt. Ha azt hiheti, hogy ő kiváltságos, ha ott van. Meg is teremti Pusztafalu a bentlét mítoszáit.

Védekezésből, de erejére hivatkozva. Kiszolgáltatottságból, de fölényt mutatva. Hogy mindenki örüljön, aki közéjük tartozik.

Teremtődnek, nehéz időkben újjáteremtődnek a történetek.

Hát mi kibírhatatlan történhetne egy olyan faluval, amelyik miatt még az országhatárt is behajlították. A trianoni határ kívül hagyta volna a falut, de az olyan színmagyar volt, nem engedte azt a magyar kormány, hogy szlovákok legyenek. Megtörték inkább a határt. Átesett a túoldalra föld meg erdő, átesetek jó, piacozó területek meg az Izra is, a magashegyi tengerszem, de a falu, de a nép magyar maradt.

Mit ne bírna ki, mihez ne lenne ereje-bátorsága egy falunak, amelyikben ... Hardák meg Hutkaiak élnek. Akkoriban, amikor ide kerültek, maguknak köszönhették, harcosaik karjának, leleményüknek és a bátorságnak földjüket, a tavat, a hegyeket, rajtuk az erdőt. Megszerették ezt a helyet, és abból a hat házból, amit először építettek maguknak fent a hegyen, lehúzódtak a két hegy völgyébe, elszaporodtak, nemzetek újabb meg újabb utódokat, az újaknak és még újabbaknak átadták a tudást, az apait, a nagyapait, a legjobbat, a legjobbban átadottat, azt, ami kellett, s úgy, hogy mindenki tanító lehessen, amikor odaér, örökítették a tehetséget, beleénekeltek a gyerekekbe az anyák, beleimádkozták a nagyanyák, beletáncolták lányokba a legények, legényekbe a lányok, áterősítették a hitet, megerősítették a minden éven learatott búzával, örökkévalóvá tették a fölépült házzal.

Augusztus tizenhetedikén temet a falu. Ég és föld egybeér, beszélnek egymással élők és halottak. Énekel a falu.

Temet a falu. Dél van. Mindenki temet. Hadd költözzön innen oda, onnan ide, egyik emberből a másikba a fájdalom. Temet a falu. Hadd szaladjon ki a mellekből a fájdalom, ne nyomja, így ne nyomja soha többet. Temet a falu. Akarja, hogy lánya elsirassa anyját, asszony a férjét, férj az asszonyát. El kell siratni, mielőtt ég és föld szétválk, el kell siratni, mert jönnie kell a könnyebbedésnek, újra kell nőnie az erőnek, jönnie kell a belenyugvásnak, és a lelkesnek mondania kell, a gyülekezetnek hallania kell, hogy élni kell, hogy érdemes, hogy lenni milyennek kell, milyennek érdemes, választani kit kell, kit érdemes: Derék asszony „ára sokkal fölülhaladja az igazgyöngyöket. / Bízik ahhoz az ő férjének lelke, és annak marhája el nem fogy. / Jóval illeti őt és nem gonosszal, az ő életének minden napjaiban. / Keres gyapjat vagy lent, és megkészíti azokat kezeivel kedvvel. / Hasonló a kereskedő hajókhoz, nagy messziről behozza az ő eledelét. / Felkel még éjjel, eledelt ad az ő házának, és rendel ételt az ő szolgálóleányinak. / Gondolkodik mező felől, és megveszi azt; az ő kezeinek munkájából szőlőt plántál. / Az ő derekát felövezi erővel, és megerősíti karjait. / Látja, hogy hasznos az ő munkálkodása; éjjel sem alszik el az ő világa. / Kezeit veti a fonókerékre, és kezeivel fogja az orsót. / Markát megnyitja a szegénynek, és kezeit nyújtja a szűkölködőnek. / Nem félti az ő házanépét a hótól; mert egész házanépe karmazsinba öltözött. / Szőnyegeket csinál magának; patyolat és bíbor az ő öltözete. / Ismerik az ő férjét a kapukban, mikor ül a tartománynak véneivel. / Gyolcsot sző, és eladja; és övet, melyet ad a kereskedőnek. / Erő és ékesség az ő ruhája; és nevet a következő napnak.”

Mátyus Aliz (Zalalövő, 1948. március 25. –) író, szociológus, lapszerkesztő. 1980-tól jelennek meg könyvei. Előbb falukutató, majd a Szín – Közösségi Művelődés című szakmai folyóirat alapító főszerkesztője (1996-), 2012-től felelős szerkesztője. Tagja a Magyar Szociológiai Társaságnak és a Magyar Írószövetségnek. Az Eötvös Collegium „Eötvös kollégisták voltak...” sorozatának sorozatszerkesztője (Bakos Istvánnal). A Pápai Művelődéstörténeti Társaság alelnöke.

Megjelent könyvei: Holnapon innen, tegnapon túl. Budapest: Szépirodalmi Könyvkiadó. 1980. = Magyarország felfedezése sorozat. Maga-ura parasztkok és uradalmi cselédek. Tausz Katalin. Budapest: Magvető Könyvkiadó. 1984. = Gyorsuló idő sorozat. Pusztafalu. Budapest: Művelődéskutató Intézet. 1987. Faluregény. Budapest: Magvető Könyvkiadó. 1987. Anya meghalt. Budapest: Széphalom Könyvműhely. 1992. Képzelet - Válogatott írások. Pápa. 1999. Kígyószisz. Budapest: Orpheusz Kiadó; Zalaegerszeg: Pannon Tükör Könyvek. 2004. Kómadár Zuglóban. Budapest: Orpheusz Kiadó. 2006. El se hagy. Budapest: Orpheusz Kiadó. 2009.